

Ivo Možný

Národnost: česká

Datum narození: 31. srpna 1932

Místo narození: Prostějov

Datum úmrtí: 10. září 2016

Místo úmrtí: Brno

Sociální zařazení: Pocházel z prostějovské kupecké rodiny. Spolu se svou ženou Lenkou, gymnaziální profesorkou češtiny a angličtiny, měli syny Petra a Davida.

Akademické působení

Ivo Možný maturoval v roce 1949 na obchodní akademii v Prostějově. Vzhledem k sociálnímu původu však nesměl pokračovat na vysokou školu. Začal proto pracovat v ostravských hutích – jako dělník už o tři roky později nastoupit na univerzitu mohl. Zvolil si studium literární vědy, české a ruské filologie a učitelství těchto jazyků na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Studium dokončil v roce 1957. Následně odešel z univerzitního prostředí do zaměstnání. Jeho největším zájmem byla sociologie, ale tu komunistický režim příliš nepodporoval. I v následujících letech, kdy už působil na katedře sociologie, se pohyboval jinými směry než těmi, které určovala režimní politika. Tím získal osobitý rys originality a zcela odlišný přístup k problémům.

V roce 1965 se stal odborným asistentem na sociologické katedře FF MU. O dva roky později získal titul doktora sociologie. Na konci 60. let studijně pobýval v Oslu, zvažoval emigraci, ale nakonec se vrátil zpět do Československa. Po srpnové okupaci se byl vyhodnocen jako nežádoucí, a musel odejít z pedagogické praxe. Naštěstí se mu podařilo se uchýlit do Laboratoře sociologických výzkumů FF MU: nesměl sice učit ani publikovat, ale mohl se nadále sociologií zabývat. Stal se průkopníkem v oblasti kvantitativního sociologického výzkumu. Díky jeho invenci se sociologům podařilo získat přístup k tehdy jedinému počítači na univerzitě, kde mohli zpracovávat svoje data. V Laboratoři probíhala také jakási podzemní univerzita. Možný kolem sebe soustředil nadějně studenty, tajně je učil, půjčoval jim zahraniční odbornou literaturu, která se v té době v univerzitních knihovnách nevyskytovala, a seznamoval je s počítačovým zpracováním sociologických dat. Na počátku 80. let stál za vznikem brněnských sociologických symposií Socialistický způsob života jako realita, jež se svým charakterem pohybovala v šedé zóně, tedy na hraně oficiálnosti a ilegality. V druhé polovině 80. let mohl Možný začít opět učit, publikovat a navazovat na dřívější mezinárodní kontakty. Také se mu podařilo přihlásit se na postgraduální studium na Univerzitě Karlově. Za svoji práci *Rodina vysokoškolsky vzdělaných partnerů* získal v roce 1989 titul kandidáta věd a znovu nastoupil místo asistenta na katedře sociologie.

Po sametové revoluci se brzy habilitoval spisem *Moderní rodina – mýty a skutečnost* (1990) a o dva roky později byl jmenován profesorem sociologie a sociální filozofie. V roce 1990 pobýval v Holandsku, kde napsal svoji nejznámější knihu *Proč tak snadno...* Zároveň v letech 1990–1994 zastával funkci vedoucího katedry sociologie

a budoval základy české moderní sociologie. V letech 1994–1998 byl proděkanem FF MU. V té době založil při fakultě Školu sociálních studií, v jejímž čele stanul. V roce 1998 se Škola osamostatnila jako nová Fakulta sociálních studií MU, jejímž děkanem se Možný na šest let stal. V době svého vzniku neměla fakulta vlastní budovu a jen málo učitelů a studentů. Děkan musel tuto situaci rychle řešit: sám se dokonce podílel na architektonickém návrhu vnitřní dispozice nové budovy na Joštově ulici. Možný se v prvních letech existence FSS zasloužil o vznik několika kateder, např. enviromentalistiky nebo žurnalistiky. V letech 2005–2010 se stal ředitelem Institutu regionální žurnalistiky a v rozmezí let 2005–2011 byl vedoucím pracovníkem Institutu pro výzkum rodiny a integrace společnosti. Pro doktorandy inicioval projekt European Graduate School for Social Sciences, fungující na principu setkávání doktorských studentů z České republiky i ze zahraničí pod dohledem mezinárodních školitelů.

Kromě svého brněnského působení se stal i předsedou oborové rady postgraduálního studia sociologie na Univerzitě Palackého v Olomouci. Dne 7. listopadu 2011 byl jmenován emeritním profesorem sociologie a sociální filozofie Masarykovy univerzity.

Ivo Možný se ve svých výzkumech věnoval především tématu české a evropské rodiny a jejím proměnám, ale také sociální politice, sociální změně, sociologii intimity a teoretickým problémům sociologie.

Mezi jeho nejvýznamnější práce patří analýza sametové revoluce *Proč tak snadno...* (poprvé 1991), ve které interpretoval události listopadu 1989 z pohledu české rodiny. Ukázal na kořeny problému v 50. letech, kdy stát vyvlastnil soukromou sféru života rodiny, což se promítlo později, kdy rodina „kolonizovala stát“, až nakonec ani rodiny komunistů neměly zájem na tom, aby režim přetrval. Další důležitou publikací je již zmíněná kandidátská práce *Rodiny vysokoškolsky vzdělaných partnerů* (1983), v níž podal analýzu ekonomiky lidských zdrojů v mikrosystému rodiny a ukázal mechanismy zvyšování příjmové nerovnosti. Všiml si dělby práce v rodině a důvodů přetrvávání nerovného rozdělení domácích povinností v rodinách, ale také vazby mužských a ženských rodinných rolí v zaměstnání. Na konci 90. let Možnému vyšla kniha *Sociologie rodiny – její vývoj, teorie a základní problémy* (1999) – jedná se o systematické představení této subdisciplíny v diachronním i synchronním vývoji. V roce 2002 byla publikována práce *Česká společnost*, která je výběrem statistik a výzkumů, přehledem nejdůležitějších reálií ze života české společnosti a jejich zasazení do mezinárodního kontextu. Pro své studenty napsal také skriptu *Základy strojového zpracování dat pro sociology* (1984).

Ivo Možný byl členem Učené společnosti České republiky, Evropské společnosti pro vědy a umění nebo Nizozemského institutu pro pokročilá studia. Kromě výše zmíněných funkcí zasedal také v etické komisi Masarykovy univerzity. V roce 2015 získal za svoji celoživotní činnost Cenu Neuron za přínos světové vědě v oboru společenských věd. Někdejší rektor Jiří Zlatuška ho navrhl na udělení zlaté medaile Masarykovy univerzity, kterou obdržel v roce 2003. Byl rovněž členem redakční rady *Sociologického časopisu*.

Profesní působení

Protože Ivo Možný nemohl kvůli buržoaznímu původu nastoupit na vysokou školu hned po maturitě, strávil dva roky v ostravských hutích. Podle jeho vlastních slov šlo o velmi krušná léta. Ovšem i toto období jej inspirovalo v pozdější práci: v hutích prováděl intuitivní zúčastněné pozorování, což položilo základ pro jeho pozdější úvahy o struktuře české společnosti.

Po absolutoriu na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity nastoupil do redakce Československého rozhlasu. Pracoval nejprve v ostravském studiu, později v Praze a nakonec zakotvil v Brně. Byl reportérem a později i redaktorem. Mimo jiné měl na starosti vysílání pro děti a mládež (pořad *Včera mi bylo 15*). Pro starší posluchače byl určen jeho program *Jak se máte, Vondrovi?*. V rozhlase zůstal do roku 1965, tedy deset let.

V období normalizace pracoval kromě Laboratoře sociologického výzkumu FF MU také v Manželské a předmanželské poradně (1970–1982).

Veřejná činnost

Ivo Možný byl členem KSČ. V období pražského jara se angažoval pro Dubčekovo reformní hnutí. Po okupaci vojensky Varšavské smlouvy v srpnu 1968 ze strany vystoupil, což nebylo stranickými orgány akceptováno, a vyloučili ho. Odvolal se a dosáhl změny statusu na „vyškrtnutý“. Od roku 1969 měl zakáz přednášet na vysokých školách.

Po roce 1989 mu řada stran nabídla své členství, žádné však nepřijal. Místo toho začal komentovat společenské dění a aktuální události v médiích, se kterými měl řadu zkušeností z období svého působení v Československém rozhlase.

Evaluace

Ivo Možný se stal zakladatelem moderní české sociologie a pomohl jí navrátit se po 40 letech ideologické deformace na pozici respektované vědy. Inicioval založení Fakulty sociálních studií MU, kterou dlouhou dobu vedl. Coby oceňovaná vědecká autorita se k řadě aktuálních problémů vyjadřoval v médiích.

Ohlasy

Náš Ivo, studenty nazývaný „*Čertíkem*“ (na pérku – šup z krabíčky!), dámami zbožňovaný jako intelektuální donšajn, stal se sociologem, jehož význam přesáhl hranice vnitřního i vnějšího měst Brna a sahal až do Prahy, Bratislavy, Kulířova a Egypta. Náš Možný by skutečný svou ne-možností. Taková je dialektika, kterou hluboce postřehla, procítila a najevo dala paní Magda; po léta a marně ho totiž bombardovala sérií plakátů, psaných fixem: „*Proboha, zavírejte okna a dveře, doktore, hergot!*“ A dr. Možný zatím stále a s neutuchající umíněností spíše v našem prostoru vždy okna a dveře otevíral, nadán jsa duchem matematicko-komputer-účetnickým a současně pěstoval ducha poetického, tvůrčího, teoretického. Zkrátka vyrostl do velikosti prostějovského Anglosasa, lezoucího po horách a pádlujícího po řekách. \ [Lubomír Nový](#)

Možný je dialektickou jednotou řádu a neřádu, což on si pro sebe překládá termínem „*inteligentní pedant*“. Po perfektním zpracování podkladů pro počítač je schopen bezradně chodit po místnosti, v jedné ruce (elektrickou) spirálku, ve druhé hrnek a s kamenně nevinným obličejem zoufale vyzývat ostatní: *Pánové, udělejte mi někdo kávu...* Možnému není radno půjčovat nic, co se dá nosit v ruce a pak někam položit. \ [Lubomír Nový](#)

Zachoval si optimistický, radostný, něžně hédonistický přístup k životu, naučil se laskavé ironii i nesmlouvavé sršatosti, kdykoliv se sráží s hloupostí, nemravností a hulvátstvím. Sám, ztělesnění klasického gentlemanství nejen k dámám, ale k celé akade-

mické obci, prožil samozřejmě řadu ústrků, proher a zneuznání. Nic z toho neproměnil v patetické drama, téměř vše dokázal obrátit v laskavou hru či hříčku, což se pranic nevyučovalo a nevyučuje se zásadovostí, která jde přes všechny demarkační čáry, čáru přátelství a lásky nevyjímaje. \ [Miloslav Petrusek](#)

Jednou, už je to hodně dávno, jsme byli s rodinou Možných na dovolené u moře. Po prvním příchodu na pláž chtěla paní Lenka říct oběma klukům, kde a jak dlouho se mají koupat a že mají dávat pozor na pokyny rodičů. Ivo Možný ji vlídným gestem zarazil, povolal k sobě děti – a přednesl řeč o neuváženém a rizikovém pobývání v moři; zmínil se o statistických datech o počtu obětí moře, podotkl několik slov o tom, jakou roli může sehrát zrádný příliv, a zejména pak odliv; poukázal na nebezpečí, které hrozí lidskému organismu při prudkém střídání teplot venku a v moři... A dětem bylo vše jasné, samy si vyvodily zejména to, že musí být opatrné a poslouchat pokynů dospělých, aby se vůbec mohly vykoupat. \ [Ivo Plaňava](#)

Je inteligentní, podnětný, osobitý, zábavný a vždy dobrý společník. Je vysoce ceněným intelektuálem a akademikem doma i v zahraničí. Pro sociální vědy v České republice udělal asi více než kdokoliv jiný ve své generaci. Ale mimo to všechno – a nad to – je to skvělý přítel a člověk, který po celý život ctil to, co je na lidském duchu nejlepší. \ [Stein Ringen](#)

Rád studenty zdravě provokoval, byl na ně přísný, neboť vyžadoval práci a výkon, ale současně byl i moudře laskavý. \ [Ladislav Rabušic](#)

Obdivoval jsem na něm především to, co se do akademického životopisu snad ani nedá napsat, totiž jeho moudrost. Jakoby distancovanou, ale pak se trefující nemilosrdně přímo do jádra problému. S chápatým sarkasmem rozbíjející naše chlácholivé sebeklamy. \ [Petr Pithart](#)

Ivo měl, jak opakovaně říkával, život, v němž nebylo místo pro nudu. Byl to muž, který se, ač se o to mnozí snažili, nedal potopit. Navzdory nejrůznějším protivenstvím, které mu život – ale spíše režim – přinášel, vždycky našel způsob, jak z nich něco pozitivního vytěžit. [...] Ivo měl rád publikum a publikum mělo rádo jeho. Měl totiž vždycky co zajímavého říci. [...] Jeho základní otázka vždy byla: *A co teď právě čtete, pane kolego?* (to jsme si ještě vykali). Tou otázkou, *Co teď čtete, pane kolego*, je na fakultě pověstný. [...] Ivo Možný byl v každodenním životě ale občas i nemožný. Především jeho rozržitost byla někdy až neuvěřitelná. [...] Pro mnohé kolegy byl Možný asi i nemožný tím, jak tvrdě jako děkan trval na výkonu. \ [Ladislav Rabušic](#)

Byl asi mezi mými učiteli tím nejlepším, neboť abych si před ním nepřipadal jako hlupák, studoval jsem na zkoušky u něj mnohem více, než bylo nezbytné. A to je vlastně to, čeho má univerzitní učitel u svých studentů dosáhnout. Ale nepodaří se to zdaleka každému, jen autoritám, jakou byl a pro mě už vždycky zůstane Ivo Možný. \ [Mikuláš Bek](#)

Vždy z něj vyzařoval optimismus a jednoznačně odsuzoval neochotu pustit se do těžkých úkolů. [...] Nebál se vyjádřit ostrou kritikou, když to bylo potřeba, ale současně dovedl ostatním naslouchat. \ [Břetislav Dančák](#)

Uměl předvídat a neúnavně otevíral klíčová témata doby: proces transformace, proměny rodiny a klíčovou roli vzdělávacího systému. \ [Petr Matějů](#)

Jednou jsem jej chtěla navštívit v kanceláři, a když jsem po zaklepání otevřela dveře, vidím prázdnou místnost, na křesle tašku, na stole klíče. Bylo to jen pár dní potom, co jsme byli hromadně upozorněni na nutnost kanceláře při odchodu důsledně zamky kvůli rizikům krádeží. Počkala jsem ve dveřích a při jeho návratu jsem mu hned za nezamčené dveře vyčínila. „*Odmítám svůj životní styl a zvyklosti přizpůsobovat lumpům,*“ odpověděl mi tehdy nezломně. Jeho sebejistota byla odzbrojující a okouzlující zároveň. \ [Lucie Vidovičová](#)

Všetci, ktorí sme s ním prichádzali pravidelne do styku, sme boli znovu a znovu zaskočení jeho neutíchajúcou vitalitou, britkým úsudkom i inšpirujúcou sociologickou imagináciou. Patril k tým, ktorým sa väčšinou nedarí uhádnuť vek, vyzeral mladšie a mentálne bol bližšie ľuďom v strednom veku. [...] Bol starosvetský i moderný zároveň. Dobre sa cítil medzi mladými ľuďmi, no súčasná neskorá moderna a už spomenutá prvá republika sa v ňom bila. Veľmi často začínal svoj príhovor na porade katedry slovami „Pánové...“, aj keď polovica ľudí v miestnosti boli ženy. \ [Michal Vašečka](#)

Ivo Možný byl mnoha kolegy označován za *sršatého sociologa*, což je třeba chápat jako ocenění a výraz úcty. Podobně byl označován G. B. Shaw jako sršatý dramatik a Ivo Možný s ním měl společného daleko více než jen fyzickou podobu. Byl ironický a sarkastický, pokud narazil na povrchnost a nedostatek zájmu, píle a snahy. Na druhé straně byl vstřícný a chápající, ochotný vždy podat pomocnou ruku. Každý rozhovor s ním, i banálně soukromý, měl v jistém slova smyslu výukový či výchovný podtext. [...] Přiznám se, že si nyní lámu hlavu otázkou: Pokud existuje cimrmanovské *České sociologické nebe*, zaujal v něm Ivo Možný nějakou významnou institucionální pozici, nebo se po něm volně pohybuje, trousí ironické komentáře a inspiruje či provokuje jeho členy k tvůrčímu myšlení? \ [Petr Mareš](#)

Nepoznal jsem diskrétnějšího člověka. Spolehlivý byl skálopevně. [...] Naprostá spolehlivost neznamena u něho ustrnulost. Obratný byl jak ještěrka s charakterem. Uměl sebezáchovně vyklouznout z úžin a nastražených pastí. \ [Jaroslav Střítecký](#)

Prameny a literatura

BALÁŽ, Roman. *Ivo Možný: Silný pomáhající stát udělal člověka méně závislým na pomáhajících dětech* [online]. 2015. [cit. 20. února 2019]. Dostupné z: <<http://socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=3&clanek=415>>.

BENDOVÁ, Jana. *Zemřel významný český sociolog Ivo Možný. V lednu dal časopisu Reflex velký rozhovor nejen o imigraci* [online]. 2016. [cit. 20. února 2019]. Dostupné z: <<http://www.reflex.cz/clanek/rozhovory/74668/zemrel-vyznamny-cesky-sociolog-ivo-mozny-v-lednu-dal-casopisu-reflex-velky-rozhovor-nejen-o-imigraci.html>>.

BRŮNOVÁ, Lada. *Petr Matějů: „Ivo Možný byl sociolog samouk i díky tomu se stal ikonou české sociologie“* [online]. 2016. [cit. 20. února 2019]. Dostupné z: <<https://www.zet.cz/tema/petr-mateju-ivo-mozny-byl-sociolog-samouk-i-diky-tomu-se-stal-ikonou-ceske-sociologie-10192>>.

Ivo Možný [online]. [cit. 13. února 2019]. Dostupné z: <<https://www.muni.cz/o-univerzite/vyznamenani/185>>.

Ivo Možný [online]. [cit. 13. února 2019]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Ivo_Možný>.

Ivo Možný [online]. [cit. 28. února 2018]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/auth/osoba/mozny#cv>>.

JANÁK, Dušan. *Možný Ivo* [online]. [cit. 13. února 2019]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Možný_Ivo>.

LIBROVÁ, Hana. Vzpomínka na Iva. *Sociální studia*, 2016, roč. 13, č. 3, s. 129–130.

LUŽNÝ, Dušan. Prof. Ivo Možný (31. 8. 1932 – 10. 9. 2016). *Universitas*, 2016, č. 4, s. 59–60.

MAREŠ, Petr. Ivo Možný a jeho pět zásluh. *Sociologický časopis*, 2012, roč. 48, č. 4, s. 788–792.

MAREŠ, Petr. Ivo Možný (31. 8. 1932 – 10. 9. 2016). *Sociologický časopis*, 2016, roč. 52, č. 5, s. 737–740.

MATYÁŠ, Josef. *Prof. PhDr. Ivo Možný, CSc.* [online]. [cit. 13. února 2019]. Dostupné z: <<http://www.nfneuron.cz/cs/vedci/ivo-mozny>>.

- maw. *Zemřel přední český sociolog Ivo Možný. Za normalizace musel mlčet* [online]. 2016. [cit. 20. února 2019]. Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/zemrel-sociolog-ivo-mozny-dcm-/domaci.aspx?c=A160910_141159_domaci_mav>.
- MOŽNÝ, Ivo. *Lidové noviny: Ivo Možný – brouk Pytlík docentem* [online]. 2012. [cit. 13. února 2019]. Dostupné z: <<https://www.online.muni.cz/napsali/2684-brouk-pytlík-docentem>>.
- MUSIL, Jiří. Ivo Možný – sedmdesátník. *Sociologický časopis*, 2002, roč. 38, č. 5, s. 631–634.
- NOVÝ, Lubomír. Nekrolog na dr. Možného, kandidáta věd in potentia. In *Nekrology na živé*. Brno: [s. n.], 1988, s. 12–13.
- PAVELKA, Jiří. Rozhovor s prof. PhDr. Ivo Možným, CSc. *Universitas*, 1999, č. 1, s. 33–37.
- PETRUSEK, Miroslav. Jubileum sociologa sršatého a moudrého. K 65. narozeninám profesora Iva Možného. *Sociologický časopis*, 1997, roč. 33, č. 4, s. 487–490.
- PITHART, Petr. *Ivo Možný pohledem Petra Pitharta: Sociolog s imaginací* [online]. [cit. 13. února 2019]. Dostupné z: <<https://www.novinky.cz/kultura/salon/414816-ivo-mozny-pohledem-petra-pitharta-sociolog-s-imaginaci.html>>.
- PLŇAVA, Ivo. Možné(ho) teorie a praxe vydařeného soužití v rodině. *Sociální studia*, 2002, roč. 8, s. 21–25.
- Poslední rozloučení s profesorem Ivem Možným* [online]. 2016. [cit. 20. února 2019]. Dostupné z: <<https://www.online.muni.cz/udalosti/8156-masarykova-univerzita-truchli-nad-ztratou-sociologa-iva-mozneho>>.
- POVOLNÝ, David. *Masové studium stvořilo minimawy a umřelky* [online]. 2011. [cit. 20. února 2019]. Dostupné z: <<https://www.online.muni.cz/student/2128-masove-studium-stvorilo-minimaxy-a-umrelky>>.
- Přední český sociolog se stane emeritním profesorem FSS* [online]. 2011. [cit. 20. února 2019]. Dostupné z: <<https://www.online.muni.cz/udalosti/2501-predni-cesky-sociolog-ivo-mozny-se-stane-emeritnim-profesorem-fakulty-socialnich-studii>>.
- RABUŠIC, Ladislav. *Rabušic: Sociologie jako umění Možného. Smuteční řeč Ladislava Rabušice o jedné z největších osobností české sociologie Ivovi Možném* [online]. 2016. [cit. 13. února 2019]. Dostupné z: <<https://www.online.muni.cz/komentare/8176-rabusic-sociologie-jako-umeni-mozneho>>.
- RINGEN, Stein. Ivo Možný má osmdesát. *Sociologický časopis*, 2012, roč. 48, č. 4, s. 786–788.
- SIROVÁTKA, Tomáš. Jedno z ohlédnutí. *Sociální studia*, 2002, roč. 8, s. 19–20.
- SKÁLOVÁ, Veronika – HOSTAČNÁ, Lucie. *Sociolog Ivo Možný: Rozvody nejsou takový problém jako muži bez zodpovědnosti* [online]. 2016. [cit. 13. února 2019]. Dostupné z: <<https://brno.rozhlas.cz/sociolog-ivo-mozny-rozvody-nejsou-takovy-problem-jako-muzi-bez-odpovednosti-6457794>>.
- STŘÍTECKÝ, Jaroslav. Zemřel Ivo Možný. *Sociologický časopis*, 2016, roč. 52, č. 5, s. 741–743.
- VAŠEČKA, Michal. Za profesorem Ivom Možným *31. 8. 1932 †10. 9. 2016. *Sociológia*, 2016, roč. 48, č. 5, s. 539–540.
- VIDOVIČOVÁ, Lucie. Soukromá vzpomínka na profesora Ivo Možného. *Sociální studia*, 2016, roč. 13, č. 3, s. 137–138.
- Zemřel Ivo Možný, přední český sociolog. Bylo mu 84 let* [online]. 2016. [cit. 20. února 2019]. Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/zemrel-ivo-mozny-predni-cesky-sociolog/r-3354aa10774011e6a3e5002590604f2e/?redirected=1518632879>>.
- Zemřel sociolog Ivo Možný* [online]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/zemrel-sociolog-ivo-mozny-dcm-/lide.aspx?c=A160910_112750_lide_ele>.